

Uusi kuvailustandardi RDA

Marja-Liisa Seppälä
Kansalliskirjasto

Esityksen sisältö

- **RDA kuvailusääntönä ja tietomallina**
- **RDA-kuvailun osa-alueet ja RDA-sääntötekstin rakenne**
- **RDA MARCin kielellä**
- **Aikataulut ja välineet**

RDA kuvailusääntönä ja hakutieto-ohjeena

- **Resource Description and Access:** sisältää ohjeet sekä kuvailuun että hakutietojen muodostamiseen
- **Kuvailun pyrkimys:**
tiedonhakijan tulisi voida
 - löytää ja tunnistaa etsimänsä aineisto
 - valita käyttötarkoitukseensa sopivin sekä
 - saada aineisto käyttöönsä.
- **Hakutietojen pyrkimys:**
 - tulopiste tietoon
 - tietoa tiivistetyssä ja kontrolloidussa muodossa
 - liittyvät erityisesti löytämiseen ja tunnistamiseen

RDA kuvailusääntönä ja hakutieto-ohjeena (2)

- **Nykyisissä säännöissä (ISBD) paljon samaa kuin RDA:n manifestaation kuvailuohjeissa**
- **Nykyiset hakutieto-ohjeet ovat pitkälti samat kuin RDA:n vastaavat osuudet**
- **Mikä muuttuu:**
 - RDA kattaa laajemman kuvailun alueen
 - Uusia käsitteitä/termejä, uusia näkökulmia kuvailutyöhön
 - Metatiedosta poimittu esiin keskeiset muuttumattomat kokonaisuudet (entiteetit), jotka yhdistetään toisiinsa suhteiden avulla

RDA tietomallina

- **Entiteetti-relaatio-rakenne**
- **RDA-kuvailua voidaan toteuttaa myös MARC21-formaatissa: RDA tuo lisää kenttiä ja hienojakoisuutta/tarkkuustasoa**
- **RDAssa ja MARCissa paljon samoja elementtejä/kenttiä**
- **MARC ei pysty hyödyntämään kaikkea RDAn tietomallin toiminnallisuutta**

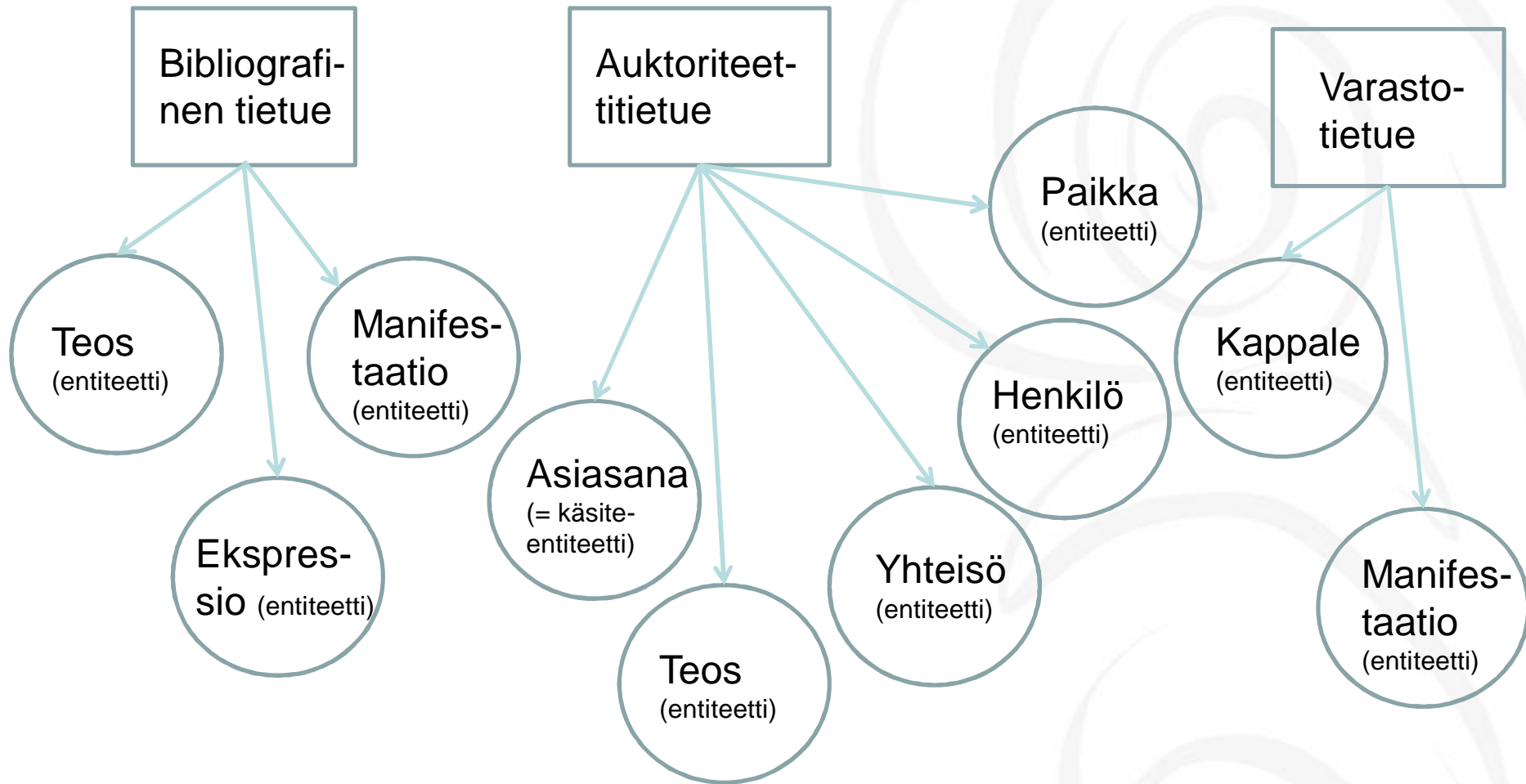
RDA tietomallina (2)

- **Mitä saadaan:**
 - Joustavuutta: helppo laajentaa uusilla lähestymiskulmilla
 - Hyödynnettävyyttä: myös muut kuin kirjastot voivat käyttää osia RDAsta
 - Taloudellisuutta: tuplatyön minimointi kansallisesti (ja kansainvälisesti)
- **Sääntö ja rakenne samassa: ohjeiden käyttö helpottuu**
- **Konkretisoituu UKJn myötä: MARCin ja RDA:n sulauttaminen yhteen UKJ-tietorakenteeseen, mappaus/konvertointisäännöt saadaan samalla**

RDA-kuvailun osa-alueet

- **Entiteetit:**
 - Teos: tiedollinen tai taiteellinen sisältö
 - Ekspressio: teoksen sisällön ilmenemis- tai esitysmuoto
 - Manifestaatio: teoksen ekspression tietty ilmiasu
 - Kappale: manifestaation yksittäinen toteutuma
 - Yhteisö, suku, henkilö
 - Käsite, paikka, tapahtuma, esine
- **Kuvailuelementit:**
ryhmitelty entiteettien mukaan

Nykyiset tietueet sisältävät ainakin ao. RDA-entiteettien kuvailuelementtejä:

Lisäksi tietueissa entiteettien välisiä suhteita

RDA-kuvailun osa-alueet (2)

- **RDA-tekstistä puolet on ohjeita entiteettien välisten suhteiden merkitsemisestä**
- **Suhteet:**
viittaukset esim. aineistosta henkilöön, alkuteokseen tai toiseen aineistoon
- **Viitattaessa kohteeseen voidaan käyttää:**
 - Hakutietoa
 - Tunnistetta
 - Kuvailua: rakenteista tai vapaamuotoista (huomautus) kuvailua

RDA-kuvailun osa-alueet (3)

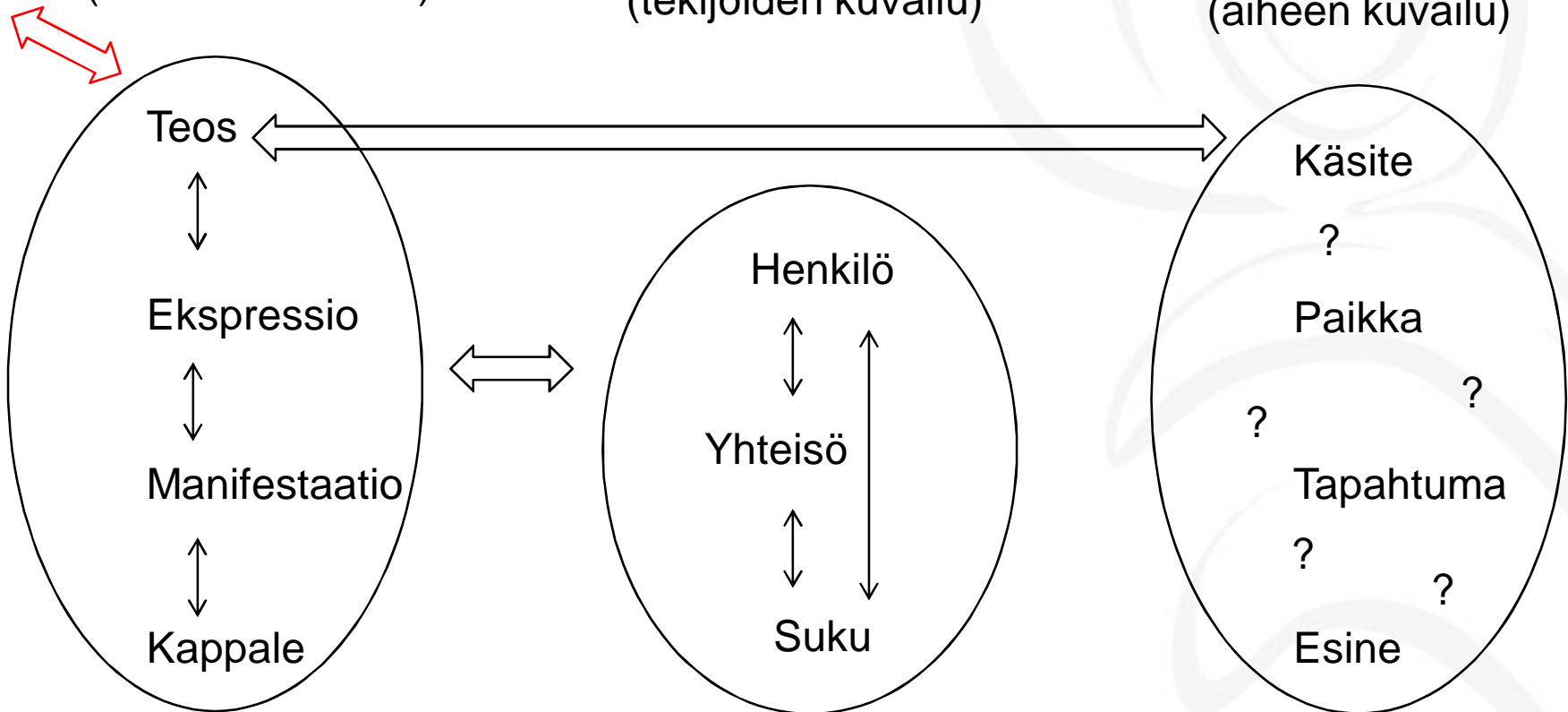
- **Suhde muodostuu suhteen luonteesta kertovasta määritteestä (esim. toimittaja) ja viittauksen kohteesta (esim. toimittajan hakutieto)**
- **MARC-tietueet (bib, aukt., varasto) liitetty toisiinsa järjestelmätunnisteiden avulla, lisäksi käytetty viitattaessa hakutietoja, huomautuksia ja tunnisteita**
- **RDA:n myötä suhteiden merkitseminen lisääntyy**

Entiteettiryhmät ja niiden sisäiset/väliset suhteet

Ryhmä 1
(aineiston kuvailu)

Ryhmä 2
(tekijöiden kuvailu)

Ryhmä 3
(aiheen kuvailu)

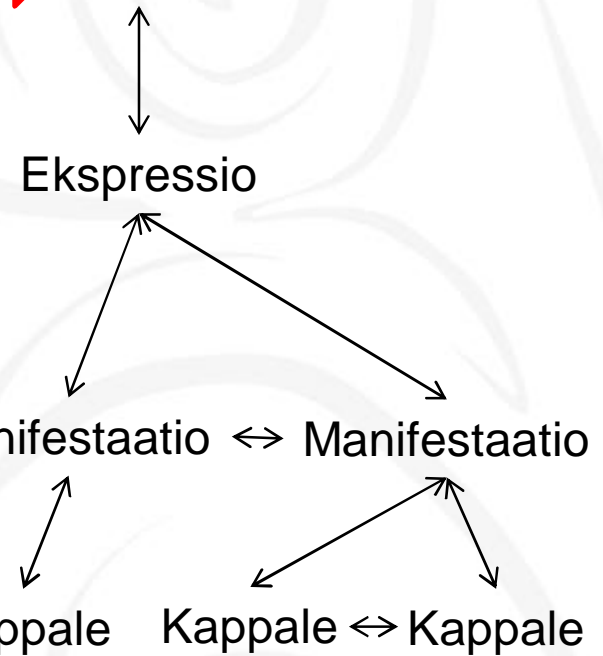
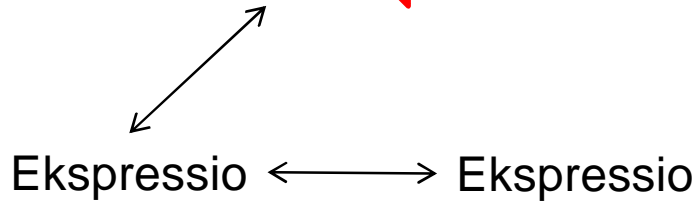
Aineistojen väliset suhteet

(esim. kirja)

(esim. kirjasta tehty elokuvakäsikirjoitus)

Teos

Teos

RDA-kuvailun osa-alueet (4)

- **RDA-tekstin liitteissä mm. lisäohjeita ja termejä/määritteitä suhteiden ilmaisemiseen**
- **Sanasto tekstistä käytetyistä termeistä**
- **Linjaukset:
lisäohjeet vaihtoehtoisiin tai tarkennusta
vaativiin tekstikohtiin**

RDA-sääntötekstin rakenne

- **10 osiota ja 37 lukua:**
4 osiota kuvailusta, 6 suhteiden merkitsemisestä
- **Osioiden rakenne**
 - Kuvailuosioissa:
 - ensin yleiset ohjeet kunkin entiteetin kuvailuun
 - yksityiskohtaiset kuvailuohjeet ydinelementeistä
 - erityisohjeet joistakin elementeistä
 - Suhdeosioissa:
 - Käsitellään erikseen entiteettiryhmien sisäisiä ja niiden välisiä suhteita

Esimerkkejä RDA-sääntötekstin rakenteesta

- **Manifestaation/kappaleen kuvailu:**
 - Yleiset ohjeet:
mm. terminologiasta, entiteetin kuvailun tarkoituksesta, ydinelementeistä, kuvailun kielestä
 - Yksityiskohtaiset ohjeet:
entiteetin jokaisesta ydinelementistä ja muista keskeisistä kuvailuelementeistä sekä ohjeita mm. kuvailun perustasta ja tiedonlähteistä
 - Erityisohjeet:
tallenteen lisäelementtien merkitsemisestä sekä liittyen aineiston hankintaan ja saatavuuteen

Esimerkkejä RDA-sääntötekstin rakenteesta (2)

- **Teoksen/ekspression kuvailu:**
 - Yleiset ohjeet:
vastaavia kuin manifestaation/kappaleen kuvailussa sekä lisäksi ohjeita mm. auktorisoidun hakutiedon muodostamiseen
 - Yksityiskohtaiset ohjeet:
ydinelementeistä sekä ohjeet musiikkiteosten, uskonnollisten teosten, juridisten teosten ja virallisten tiedonantojen kuvailuun, lisäksi tarkat ohjeet auktorisoidun hakutiedon muodostamisesta

Esimerkkejä RDA-sääntötekstin rakenteesta (3)

- Erityisohjeet:
teoksen ja ekspression sisällön lisäelementtien merkitsemisestä (sisällön kuvaaminen), esim. tietoja kohdeyleisöstä, väitöskirjasta, kuvituksesta, palkinnoista
- **Henkilöiden, yhteisöjen ja sukujen kuvailu (nyk. nimien auktorisointi):**
 - Työprosessin kannalta ensisijainen, sillä teoksen auktorisoitu hakutieto perustuu tekijän auktorisoidulle hakutiedolle ja manifestaation kuvailussa on viitattava teokseen sen auktorisoidulla hakutiedolla

RDA MARCin kielellä

- **Bibliografisen tietueen joidenkin (nykyisten) kenttien analysointi**
 - 020 ISBN-tunnus: manifestaation kuvailu
 - 041 kielikoodi: ekspression kuvailu
 - 080 UDK-luokitus: liittyy käsitteen kuvailuun
 - 100 (ja 700) kirjaus henkilöstä: aineiston (teoksen, ekpr., manif., kappaleen) suhde henkilöön ja suhteen määrite osakentässä e
 - 110 (ja 710) kirjaus yhteisöstä: aineiston (teoksen, ekpr., manif., kappaleen) suhde yhteisöön ja suhteen määrite osakentässä e

RDA MARCin kielellä

- 130 (ja 240 ja 730) kirjaus yhtenäistetyistä nimekkeistä: manifestaation suhde teokseen
- 222 avainnimeke: manifestaation kuvailu
- 245 nimeke- ja vastuullisuusmerkintö: manifestaation kuvailu
- 246 muut nimekkeet: manifestaation kuvailu
- 250 painosmerkintö: manifestaation kuvailu
- 260 julkaisutiedot: manifestaation kuvailu
- 300 ulkoasutiedot: manifestaation kuvailu

RDA MARCin kielellä

- 310 ilmestymistiheys: manifestaation kuvailu
- 336 sisältötyyppi: ekspression kuvailu
- 337 mediatyyppi: manifestaation kuvailu
- 362 numerointitiedot: manifestaation kuvailu
- 490 sarjamerkintö: manifestaation kuvailu
- 502 huomautus väitöskirjasta: teoksen kuvailu
- 505 huomautus sisällöstä: teoksen suhde toisiin teoksiin
- 506 huomautus käyttörajoituksista: manifestaation kuvailu
- 520 huomautus sisällöstä: teoksen kuvailu

RDA MARCin kielellä

- 530 huomautus toisesta ilmiasusta: manifestaation suhde manifestaatioon
- 538 huomautus järjestelmävaatimuksista: manifestaation kuvailu
- 550 huomautus julkaisijasta: manifestaation kuvailu
- 588 huomautus kuvailun perustasta: manifestaation kuvailu
- 650, 653, 654 asiasanat: teoksen suhde käsitteeseen
- 651 maantieteellinen asiasana: teoksen suhde paikkaan
- 655 muoto/genretermi: teoksen kuvailu

RDA MARCin kielellä

- 657 tapahtuman tai toiminnon asiasana: teoksen suhde tapahtumaan
- 700 tekijä/teos lisäkirjaus: teoksen suhde toiseen teokseen
- 740 kontrolloimaton nimeke: manifestaation suhde teokseen/ekspressioon (varianttinimeke)
- 760/762 pääsarja/alarjarjalinkitykset: teosten välinen suhde
- 765/767 alkukielinen/käännöslinkitykset: teoksen ja ekspression välinen suhde
- 770/772 pääjulkaisu/suplementtilinkitykset: teosten välinen suhde

RDA MARCin kielellä

- 775 muu painos: ekspressioiden välinen suhde
- 776 toinen ilmiasu: manifestaatioiden välinen suhde
- 777 kanssajulkaisu: manifestaatioiden välinen suhde
- 780/785 edeltäjä/seuraajalinkitykset: teosten välinen suhde
- 830 sarjan yhtenäistetty nimeke: teosten välinen suhde
- 856 elektronisen aineiston sijainti:
 - 2. indikaattori 0: manifestaation/kappaleen kuvailu
 - 2. ind. 1: manifestaatioiden välinen suhde
 - 2. ind. 2: teosten välinen suhde

Aikataulut

- **RDA-käännös pyritään julkaisemaan kevään 2014 aikana**
- **Linjauksia/lisäohjeita RDA-tekstiin tehty syksystä 2013 alkaen**
- **Käyttöönoton ajankohta vielä auki**
 - Jos käyttöönotto MARC21-formaatissa -> 2015 alkaen (UKJ-tietomalliin siirtyminen UKJ:n aikataulujen mukaisesti)
 - Jos suoraan UKJ-tietomallissa -> 2016 alkaen
- **Koulutus mahdollinen toteuttaa vain kouluttajakoulutuksen tyyliin (tarvitaan kouluttajaverkosto)**

Välineet

- Eri maiden käännökset julkaistaan kansainvälisellä alustalla: RDA toolkit (maksullinen)
- RDA toolkitin tietokantamuoto ja hakuominaisuudet helpottavat laajan sääntötekstin käyttämistä
- Metatietosanasto sisältää RDA-elementteihin (ja ISBD-elementteihin) liittyviä vakioituja termejä sekä yhteisesti sovittuja fraaseja
 - Sanaston rakenne RDA/FRBR-mallin mukainen
 - kommentointimahdollisuus
 - <https://wiki.helsinki.fi/display/Metatietosanasto/Metatietosanasto>

Kommentteja/kysymyksiä

marja-liisa.seppala@helsinki.fi